

Motion till riksdagen 2025/26:2907

av Joanna Lewerentz och Caroline Högström (båda M)

Stärkta rättigheter för elever i behov av särskilt stöd

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta fram evidensbaserade nationella riktlinjer för hur klassrum ska NPF-anpassas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förtydliga förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion med att tillsynen även omfattar att undersöka elever med funktionsnedsättnings stödåtgärder och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skärpa Skolinspektionens tillsyn i ärenden gällande hög frånvaro och bristande stöd till elever och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga möjligheten till en genomlysning av Skolinspektionens myndighetsutövning i syfte att säkerställa att vitesförelägganden verkställs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda och tydliggöra under vilka omständigheter särskild undervisning i hemmet ska tillämpas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Problemen med problematisk skolfrånvaro har under de senaste åren ökat kraftigt. En stor andel av elever med hög skolfrånvaro har någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, NPF, som ADHD eller autism. Forskning från bland annat Karolinska institutet visar också att risken för att inte klara grundskolan och gymnasiet ökar avsevärt om du har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

Samtidigt säger skollagen att alla elever ska ges förutsättning att utvecklas i skolan. Om vårdnadshavare eller personal befarar att en elev inte kommer att nå målen ska utredning om extra anpassningar och särskilt stöd genomföras, och vid en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ska utbildningen anpassas på så sätt att det så långt som möjligt motverkar funktionsnedsättningens konsekvenser.

Trots skollagens formulering ökar den problematiska skolfrånvaron. Många elever tvingas gå igenom en lång utredningsprocess innan stödbehovet kartlagts, och i alltför många fall är stödet som sätts in otillräckligt. Elever i behov av särskilt stöd och med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är i stort behov av stärkta rättigheter för att säkerställa deras rätt till utbildning.

Vi ser också bristande evidens kopplat till användandet av extra anpassningar och omfattningen av användningen. Huvudmän lämnas åt egna tolkningar och lösningar. Det finns därför ett stort behov av tydliga och evidensbaserade arbetssätt kopplat till elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd.

Extra anpassningar, särskilt stöd och omfattande särskilt stöd

Skolverket hänvisar i dagsläget till allmänna råd för hur extra anpassningar och särskilt stöd ska utformas. Detta påverkar likvärdigheten i det särskilda stödet, då det hos olika huvudmän varierar kraftigt. Resultatet av detta blir dels bristande stöd till lärare, rektorer och specialpedagoger om hur lagkraven ska tolkas, men också att elever med neuropsykiatriska och andra elever med stödbehov inte får en likvärdig skolgång. Därför bör möjligheten att utreda hur de allmänna råden om extra anpassningar, särskilt stöd och omfattande särskilt stöd kan förtydligas och omvandlas till förordningar.

Idag finns heller inga gemensamma riktlinjer över hur ett klassrum anpassat för neuropsykiatriska diagnoser ska se ut, vilket betyder att enskilda huvudmän och även enskilda skolor gör olika, något som också påverkar likvärdigheten. Möjligheten att ta fram evidensbaserade, nationella riktlinjer för hur klassrum ska NPF-anpassas bör därför också ses över.

Tillsyn och konsekvenser vid brister

Idag utför Skolinspektionen olika typer av tillsyn på skolor. Skolinspektionen kan göra tillsyn i ärenden gällande en enskild elev om eleven till exempel har hög frånvaro eller om det råder allvarliga brister i fråga om stöd. Trots att många kommuner inte lever upp till skollagen gällande likvärdig utbildning och rätten till särskilt stöd är konsekvenserna av detta nästintill obefintliga och skollagen framstår närmast som en ouppnåelig utopi. Skolinspektionen har också själva konstaterat brister i den egna granskningen av stöd-åtgärder som används för att minska konsekvenserna av en neuropsykiatrisk funktions-nedsättning.

För att säkerställa att kommuner lever upp till sitt ansvar och följer skollagen gällande stöd till alla elever, bör möjligheten att förtydliga förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion, att tillsynen även omfattar att undersöka funktionsnedsatta elevers stödåtgärder. Vidare bör möjligheten ses över att skärpa Skolinspektionens tillsyn i ärenden gällande hög frånvaro och bristande stöd till elever. Det bör också ses över huruvida det är möjligt att skärpa konsekvenserna vid konstaterade brister samt hur avkrävande av vite säkerställs.

Skolinspektionen avstår också från att kräva in viten, trots att brister finns kvar efter att föreläggandets frist passerats. Detta sänder fel signaler till huvudmän om Skolinspektionens tillsynsuppdrag och skyldigheten att vidta åtgärder vid påvisade brister. Skolinspektionen bör alltid verkställa vitesförelägganden i de fall där brister inte åtgärdats inom given tidsfrist, därför bör regeringen överväga möjligheten till en genomlysning av Skolinspektionens myndighetsutövning med syfte att säkerställa att vitesförelägganden verkställs.

Särskild undervisning i hemmet

För många elever med problematisk skolfrånvaro har det gått mycket lång tid sedan de senast var i skolan. Trots skolplikt har varken skola, socialtjänst eller vårdnadshavare ibland de verktyg som krävs för att få en elev tillbaka till skolan. Den yttersta konsekvensen av detta är att eleven i fråga går miste om rätten till utbildning. Skollagen fastställer möjligheten till särskild undervisning i hemmet i de fall då en elev på grund av sjukdom eller liknande skäl inte kan delta i undervisningen på plats. Trots detta avslås många av dessa ansökningar av Skolinspektionen. Att delta i undervisning hemma eller på distans säkerställer elevens rätt till utbildning och kan sänka trösklarna

för att återvända till skolan. Därför bör möjligheten att utreda och tydliggöra under vilka omständigheter särskild undervisning i hemmet ska tillämpas.

Joanna Lewerentz (M)

Caroline Högström (M)